

ምዕራፍ ክልተ

ልዕልነት ሕጊ

ዕላማታት እዚ ምዕራፍ

እዚ ምዕራፍ ተምህርቲ-ም ምስ ፈፀምኩም፡-

- አድላይነት ሕገ መንግስቲ ትፈልጡ፡፡
- ሕጊ ምክባርን ክክበር ምግባርን ንዜጋታት ዝህልዎ ረብሓ ትርድኡ፡፡
- አድላይነት ምቕማጥ ደረት ስልጣን አብ ተመረፅቲ ህዝብን ሰበ ስልጣን መንግስትን ትርድኡ፡፡

2.1. ሕገ መንግስቲ እንታይ እዩ?

- አብ ናይ 5^ይ ክፍለ ትምህርትኹም ብዛዕባ ሕገ መንግስታት ፌዴራልን ክልልን እንታይ ተምህርቲኹም ምንባርኹም ትዝክሩ፡፡ እንታይ ርክብ ኣለዎም?

ሕገ መንግስቲ ናይ ሓንቲ ሃገር ላዕለዎይ ሕጊ እንትኾን፣ ናይ ሓደ ህዝቢ ቀንዲ ፖለቲካዊ፣ ምጣነ-ሃፍታዊ ማሕበራውን ዕላማታት ተደንጊጎም ዝግለፅሉ ሰነድ እዩ፡፡ ሕገ መንግስቲ ዜጋታት ብመሰሎም ንክጥቀሙን ሓላፍነቶም ንክዋፅኡን ይሕግዝ፡፡

ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ብወሳኝነት ብደረጃ ሃገር ቀንዲ ፖለቲካውን ፣ ምጣነ ሃፍታውን ማሕበራውን ዋኒናት ዝምልከት ሰነድ እዩ፡፡ ሕገ መንግስታት ክልላት ድማ ዓርስኻ ብዓርስኻ ምምሕዳር ዕላምኦም ዝገበሩ ናይቲ ክልል ምጣነ ሃፍታዊ፣ ማሕበራውን ፖሊሲ ልምዓት ስትራቴጂታት ዘካተቱ መሰረታዊ ሰነዳት እዮም፡፡

መልመዲ - 1

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ሕገ መንግስቲ እንታይ እዩ?
2. ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ኣብ ውሽጡ ዘካተቶም ትሕዝቶታት ኣብ ምንታይ ዘተኮሩ እዮም?

2.1.1 ኣድላይነት ሕገ መንግስታት ክልላት

- ክልላት ናይ ዓርሶም ሕገ መንግስታት ምድላው ንምንታይ ይድልዮም?

ሕገ መንግስታት ክልላት ከከም ወድዓዊ ኩነታት ክልላት ዓርሶም ዝምርሕሉን ህዝቦም ዘመሓድርሉን ሕገ መንግስቲ እዩ፡፡ ስለዝኾነ ሕገ መንግስታት ክልላት ካብ ዘድልይሉ ኩነታት ውሽጡ እዞም ዝስዕቡ እቶም ቀንዲ እዮም፡፡

- ወናንነት ስልጣን ብሄራት፣ብሄረሰባትን ህዝብታትን የረጋግፁ፡፡፡
- ዓርስኻ ብዓርስኻ ናይ ምምሕዳር ኩነታት የመቻቸው፡፡
- ህልው ኩነታት እቲ ክልል ኣብ ግምት ዘእተወ ሕጊ ንምውፃእ የክእል፡፡
- ማዕርነት ያታ፣ ቋንቋን ባህልን የረጋግፁ፡፡

መልመዲ - 2

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ሕገ መንግስቲ ክልል እንታይ እዩ?
2. ኣድላይነት ሕገ መንግስቲ ክልል ካብ ዘነፅሩ ምክንያታት እቶም ሰለሰተ ብምጥቃስ ኣብርሁ፡፡

ዕዮ ጉጅለ

ሕገ መንግስቲ ፌዴራልን ሕገ መንግስቲ እትነብርሉ ክልልን ብጉጅለ ብምንባብ እዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መሊስኩም ኣገር ፀብፃብ ኣቕርቡ።

1. ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ጠመተ ዝሃበሎም ቀንዲ ጉዳያት ዘርዘሩ።
2. ሕገ መንግስታት ክልላት ጠመተ ዝገበረሎም ቀንዲ ጉዳያት ግለፁ።
3. ኣድነትን ፍልልይን ሕገ መንግስታት ፌዴራልን ክልልን እንታይ እዮም?
4. ሕገ መንግስቲ ክልል ንምንታይ ኣድለየ?

2.1.2. ግደ ከባቢያዊ ባህላዊ ደንብታት ኣብ ምኽባር ስርዓት

- ምህላው ከባቢያዊ ባህላዊ ደንብታት ንምንታይ የድሊ?

ሰባት ዕለታዊ ስርሖም ኣብ ዝፍፅምሉ እዋን ዝኾነ ዓይነት ፀገም ስፂሮም ንምውፃእ ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ትካላት መስራቶም እናተንቀሳቐሱ ፀኒሖምዮም፣ ሓዚ'ውን እዚ እናገበሩ ይርከቡ። ንኣብነት ማሕበራውን ምጣነ-ሃፍታውን ፀገማቶም ንምፍታሕ ከም እድር፣ ዕቁብ፣ ማሕበር ዕቋርን ልቓሕን፣ መንፈሳዊ ፀገሞም ንምፍታሕ መንፈሳዊ ማሕበራት ይምስርቱ። ጎንፅታት እንትፍጠሩ ድማ ነዞም ፀገማት ከዝሕሉ ዝክእሉ ዳነይቲ (ሸምገልቲ) ኣካላት የጣይሹ። እዞም ኩሎም ዋኒናት ዝምርሑሎም ደንብታትን መምርሕታትን ዘለዉ እንትኾኑ ብደረጃ ማእኸልን ክልልን ንዝወፁ ሕጎታት ኣብ ምጥንኻርን ስርዓት ኣብ ምኽባርን ዝህልዎም ግደ ዕዙዝ እዩ።

መልመዲ - 3

አብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ::

1. ከባቢያዊ ባህላዊ ደንብታት እንታይ ረብሓ ኣለዎም?
2. ከባቢያዊ ባህላዊ ደንብታት ኣብ ምኽባር ስርዓት እንታይ ዓይነት ግደ ይፃወቱ?

2.1.3. ምጥሓስ ሕጊ ኣብ ዜጋታት ዘስዕቦ ጉድኣት

- ምጥሓስ ሕጊ እንታይ ዓይነት ጉድኣት የስዕብ?

ሕጊ ንይምሰል

ተምሃሮ 6^ይ ክፍለ ቀዳማይ ብርኪ ቤት ትምህርቲ ታሪኽ ኣብ መፈለምታ እቲ ዓመት ምስ ሓላፊ ክፍለ መምህሮም ኮይኖም ዝመሓደርሉ ሕጊ ክፍሎም ኣውጺኦም:: ነቲ ዘውፅእዎ ሕጊ'ውን ኩሎም ተገዛእቲ ንክኾኑ ተሰማሚያም:: ካብ ዘውፅእዎም ሕግታት ብሰዓትካ ኣብ ክፍለ ምርካብን ስርዓት ቤት ትምህርቲ ኣኽቢርካ ምክትታልን ዝብሉ ይርከብዎም:: ስርዓት እቲ ክፍለ ከኽብር ዝተመረፀ ሓለቓ ድማ ተምሃራይ ሚናስ እዩ:: ሚናስ ነቶም ዝወፁ ሕግታት ብሙሉኡም ዘኽብር እንተኾነ'ውን፣ ካልኣት ተምሃሮ ብተመሳሳሊ መንገዲ ከኽብሩ ንምግባር ዝገብሮ ፃዕሪ ግን ትሑት እዩ:: ስለዝኾነ ድማ ዋላኳ ሚናስ ነቲ ሕጊ ዘኽብር እንተኾነ ካልኣት ናይ ክፍለ መሓዙቱ ብተመሳሳሊ ኩነታት ነቲ ሕጊ ከኽብሩ ብዘይምግባሩ ሰላማዊ ከይዲ ምምሃር ምስትምሃር ክህሉ ኣይከኣለን:: ናይ መብዛሕትኡ ተምሃራይ ድሌት ትምህርቲ'ውን እናነከየ ኣብ ምኽድ ይርከብ::

መልመዲ - 4

ብመሰረት እቲ ምንባብ ነዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. እቲ ሕጊ ተግባራዊ ንዘይምኅኑ ተሓታቲ መን እዩ?
2. እቲ ሕጊ ቀፃልነት ንክህልዎ እቶም ሓላፊ ክፍለ መምህር እንታይ ክገብሩ ነይርዎም?
3. ናይቲ ክፍለ ሓለቓ ብዴሞክራሲያዊ ኣገባብ ተመሪፁ እንተዝኸውን ነይሩ ተግባራውነት እቲ ሕጊ እንታይ ክኸውን ምኽኣለ?

ምኽባር ሕጊ ዜጋታት ኩሎም ነቲ ሕጊ ተገዛኣይ ምኅንን ባቲ ሕጊ ምምራሕን የመልክት። ሕጊ ክኸበር ምግባር ድማ ሕግታት ብኻልኦት እንትጠሓሱ ሕጋዊ ብዝኾነ ኣገባብ ምክልኻል ዝገልፅ ሓሳብ እዩ። ሕጊ እንተዘየለዩ ወይ ዝጠሓስ እንተኾይኑ ትምህርቲ ብስርዓት ምምሃር ኣይከኣልን። ሰላም ስለዝጠፍእ ከም ልብኻ ምወፃእ ምእታው ኣይከኣልን ሰላማዊ ዜጋታት ብጉልበተኛታት ይጥቓዑ።

መልመዲ - 5

እዞም ዝሰዕቡ ኩነታት ምስ ኣንባብኩም እንታይ ክግበር ከምዝነበሮ ተመያየጡ።

1. ኣርፊዱ ዝመፅእ ሰራሕተኛ ቤት ትምህርቲ ንተምሃሮ ኣይተርፍዱ እንተዝብል
2. ንፅባቕ ቤት ትምህርቲ ዘይግደስ ሰራሕተኛ ፅሬት ቤት ትምህርቲ ይተሓሎ እንተዝብል፤

ሕጊ ክኸበር ፈለማ ነቲ ሕጊ ምኽባር የድሊ።

መልመዳ - 6

አብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ሕጊ ዘይኸበር እንተኾይኑ እንታይ ዓይነት ፀገማት ክፍጠሩ ይኸእሉ?
2. ሕጊ ምኽባር ናይ መን ሓላፍነት እዩ? ክኸበር ምግባር'ከ?

2.2 ስነ ምግባር

2.2.1 እንታይነት ስነ ምግባር

ስእሊ 2.1 ሰብ ፀጋ ዕድመ ምሕጋዝ ሓዳ መምርሒ መግለፂ ስነምግባርዩ

ስእሊ 2.2 ሰናይ ስነምግባር መሰረት ህይወትና ንግበር

- ኣብቲ ስእሊ እንታይ እንታይ ተግባራት ሪኢኹም?
- ዝረኣኹምዎም ተግባራት ዕቡቓት ድዮም ኣይኮኑን?
- ንስኻትኩምከ ኣብ ኣየንኦም ተግባራት እንተተሳተፉ ደስ ይብልኩም?

ዋጋ ሰናይ ስነ ምግባር

ምስግና ተምሃራይ 6^ይ ክፍለ እዩ። ሰናይ ባህሪኡ ስድራቤቱ፣ ጎረቤቱን ቤት ትምህርቱን ዝምስክርሉ እዩ። ምስግና ባህሪኡ ጥራሕ እንተይኮነ ብትምህርቱውን ንፉዕ ብምኳኑ ብመሓዙቱን ብመምህራኑን ተፈታዎይ እዩ።

ምስግና ሕግን ስነ ስርዓትን ቤት ትምህርቲ ኣብ ምኽባር'ውን ዝተፈለጠ እዩ። በዚ ምኽንያት ድማ ብዙሓት “ለባም ጃልዓ” ኢሎም ይፅውዕዎ። ካብ ሰዓት ትምህርቲ ወፃኢ ኣብ ዝተፈላለዩ ክለባት ይሳተፍ። ብፍላይ ድማ ኣብ ክለብ ስነ ዜጋን ስነ ምግባርን ዝገብሮ ተሳትፎ ዝለዓለ እዩ። በዚ ተሳትፎኡ ድማ ክልተ ግዜ ተሸሊሙ እዩ። ብትምህርቲ ይኹን ብፅቡቕ ስነ ምግባሩ ዝተመስከረሉ ስለዝኾነ ካብ ጠቕላላ ተምሃሮ እቲ ቤት ትምህርቲ ተመሪፀ ካብ ርእሰ መምህር መበረታትዒ ሽልማት ተቐቢሉ እዩ።

ምስግና ብስድራ ቤቱን ብጎረባብቱን ብፅቡቕ ምግባሩን ብትምህርቱን ውፅኢታዊ ስለዝኾነን ኣብቲ ክባቢ “ጃልዓ ምውላድ ዘይተርፍስ ከም ምስግና እዩ” ተባሂሉ ብኣብነት ዝለዓል ኮይኑ ኣሎ።

መልመዲ - 7

ብመሰረት እቲ ምንባብ ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ንፅቡቕ ስነ ምግባር ምስግናን ብትምህርቱውን ውፅኢታዊ ንምኳንን ኣስተዋፅኦ ዝገበሩ መንን መንን ይመስለኩም?
2. ፅቡቕ ስነ ምግባር ዘለዎ ሰብ እንታይን እንታይን ረብሓታት ዝረክብ ይመስለኩም?

ተግባራት ፅቡቕ ወይ ሕማቕ ምኳኖም እንምርምረሉ መዐቀኒ ስነ ምግባር እዩ። ጠመተ ስነ ምግባር ሓደ ሰብ ፅቡቕ ምግባር ንክህልዎ እዩ። ፅቡቕ ስነ ምግባር ዝበሃል እቲ ሕብረተሰብ ዝቕበሎን ረብሓ ዘለዎን ባህርይ ወይ ተግባር

እዩ። ሕማቅ ስነ ምግባር ዝብሃል ድማ እቲ ሕብረተሰብ ዘይቕበሎ ዝኾነ ዓይነት ተግባር ወይ ባህርይ እዩ።

መልመዲ - 8

ስዒቦም ንዝተዘርዘሩ መግለጻታት ስነ ምግባር ብጉጅለ ኮይንኩም ብምርኣይ ኣብ ውሽጢ እቲ ሰደቓ ኣብ ትሕቲ “ፅቡቕ ስለምግባር” ወይ “ፅቡቕ ዘይኮነ ስነምግባር” ዝብሉ ቦታታት “✓” ምልክት ብምግባር ፍለዩ።

ቁ.ተ	መግለጻታት ስነ ምግባር	ኣብነት ፅቡቕ ስነ ምግባር	ኣብነት ፅቡቕ ዘይኮነ ስነ ምግባር
1	ምኽባር ደንብታት ቤት ትምህርቲ		
2	ዓቕሞም ንዝደኸሙ ሰባት ምሕጋዝ		
3	ቦቲ ሕብረተሰብ ቅቡል ዘይኮነ ተግባር ምፍፃም		
4	ምስ ሰባት ምብኣስ		
5	ንወለድን ብዕድመ ንዝዓብዩናን ዘይምኽባር		
6	ዓቕሞም ንዝደኸሙ ሰባት ምንጻፍ		
7	ምስጢር ምሕላው		
8	ግልፅን እሙንን ዘይምኻን		
9	ሓቀኛ ምኻን		
10	ምሕላው		
11	ምትላል		

2.2.2 ብደረጃ ቤት ትምህርቲ ትፅቢት ዝግበረሉ ስነ ምግባር ተምሃራይ

- ኣብ ውሽጢ ቤት ትምህርቲ ካብ ተምሃሮ ዝሕሎ ስነ ምግባር እንታይ እዩ?
- ኣብ ውሽጢ ቤት ትምህርቲ ተምሃሮ ፅቡቕ ስነ ምግባር ንክህልዎም ዝድለዩሉ ምኽንያት እንታይ እዩ?

ስነ ምግባር ተምሃራይ ምህናፅ ዝጅምር ኣብ ውሽጢ ስድራቤት እዩ። ንቆልዑት ብፅቡቕ ስነ ምግባር ሃኒፅካ ንምብጻሕ እጃም ወለዲ ልዑል እዩ። ቆልዑት ካብዝኾነ ሕማቕ ተግባር ርሒቑምን ፅቡቕ ስነ ምግባር ሒዞምን ንክግብዩ ናይ ምግባር ዓብይ ሓላፍነት ኣለዎም። ኣብያተ ትምህርቲውን ካብ ወለዲ ብዘይንኣሰ ብስነ ምግባር ዝተሃነፁ ዜጋታት ናይ ምፍራይ ዓብይ ሓላፍነት ተቀረብዎም ኣሎ። ኣብያተ ትምህርቲ ጎና ጎኒ ኣካዳሚያዊ ትምህርቲ ፅቡቕ ስነ ምግባር ዘለዎ ዜጋ ኣብ ምፍራይ ርኡይ ግደ ይፃወቱ እዮም። ተምሃሮ ብፅቡቕ ስነ ምግባር ተሃኒዖም ንክግብዩ ኣብያተ ትምህርቲ ንጉዳይ ስነ ምግባር ጠመተ ሂቦም ክንቀሳቅሱ ይግባእ። ኣብ ውሽጢ ኣብያተ ትምህርቲ ካብ ተምሃሮ ዝሕለዉ መግለፅታት ፅቡቕ ስነ ምግባር ብዙሓት እዮም። ካብዚኦም እዞም ዝስዕቡ ምጥቃስ ይከኣል።

ሀ. ምኽባር ሕግታትን ደንብታትን ቤት ትምህርትን ክፍልን

ከይዲ ምምሃር ምስትምሃር ውፅኢታዊ ንምግባር ዘኸእል ኣሰራርሓ ምዝርጋሕ ኣድላይ እዩ። እዚ ስርዓት ንምዝርጋሕ ድማ ሕግታትን ደንብታትን ቤት ትምህርቲ ቀንዲ መሳርሒ እዮም። ተምሃሮ ቤት ትምህርቶም ዘውፅእሎም ሕግታትን ደንብታትን ከኸብሩ ትፅቢት ይግበረሎም። ካብ ሕግን ደንብን ቤት ትምህርቲ ብተወሳኺ ተምሃሮ ምስ መምህራኖም ብምስምግቦ ዘውፅእዎም ሕግታት ኣለዉ። እዞም ሕግታትውን ምኽባር የድሉ። ስለዚ ሕግታትን ደንብታትን ቤት ትምህርትን ክፍልን ምኽባር ካብ ተምሃሮ ትፅቢት ካብ ዝግበረሎም መግለፅታት ፅቡቕ ስነ ምግባር ተምሃሮ እቶም ቀንዲ እዮም።

ለ. ንብረት ቤት ትምህርትን መምህራ ክፍልታትን ካብ ጉድኣት ምክልኻል፣ ኣብ ውሽጢ ቤት ትምህርትን መምህራ ክፍልታትን ዝርከብ ንብረት ካብ ህዝቢ ብዝተኣከበ ገንዘብ ዝተግደጉ እዮም። እዞም ንብረታት ብዙሕ ሃብቲ ዝፈሰሰሎም ስለዝኾኑ ብቐሊሉ ዝተክኡ ኣይኮኑን። ስለዝኾነ ድማ ንውሕ ንዝበለ ግዘ ንኸገልግሉ ትፅቢት ይግበር። ነዊሕ ግዘ ከገልግሉ ዝኸኸሉ ድማ ተምህሮ ብጥንቃቄ እንተተጠቐሞምሎም፣ ሕድሕድ ተምህራይ'ውን እቶም ንብረት ከይጉድኡ ካብ ጥፋት ክከላኸል እንተኸኸሉ እዩ። ሕድሕድ ተምህራይ ብስምዒት ሓላፍነት እዙይ ምግባር እንተኸኸሉ እቶም ንብረት ተሓልዮም ቀፃላይ ወለዶ ክጥቀሙሎም ይኸእል።

ሐ. ፅሬትን ፅባቕን ቤት ትምህርትን መምህራ ክፍልታትን ምሕላው፣ ካብ ተምህሮ ትፅቢት ካብ ዝግበረሎም ኣብነት ፅቡቕ ስነ-ምግባር ውሽጢ ፅሬትን ፅባቕን ቤት ትምህርትን መምህራ ክፍልታትን ምሕላው ሓደ እዩ። እዚ ፅላማ ንኸዕወት ድማ ኩሉ ተምህራይ መምህራ ክፍሉ ምፅራይ፣ ኣብ ቤት ትምህርቲ ተተኪሎም ዝርከቡ ተኸልታት ምክንኻን፣ ጉድኣት ንከይበፀሑም ምክልኻልን እንትበፀሑም ድማ ንምምሕዳር ቤት ትምህርቲ ክፍልጡ ትፅቢት ይግበረሎም። ፅሬትን ፅባቕን ቤት ትምህርቲ ዝተስተኻኸለ እንተኾይኑ ተምህሮ ትምህርቶም ንኸመሃሩ ምቕዋት ቦታታት ይኾኑሎም። ከምዚ እንትኸውን ኣብያተ ትምህርቲ ከም መምህራ ቦታ ጥራሕ እንተይኮኑ ከም መዘናግዒ ቦታ'ውን ኮይኖም የገልግሉ እዮም።

መ. ማሕበረሰብ ቤት ትምህርቲ ምኸባር፣ ኣብ ውሽጢ ቤት ትምህርቲ ዝካየድ ከይዲ ምምሃር ምስትምሃር ውፅኢታዊ ንክኸውን ፃዕሪ ኩሉ ማሕበረሰብ ቤት ትምህርቲ የድሊ። ንውፅኢታውነት ከይዲ ምምሃር ምስትምሃር ኣስተዋፅኦ ዝገብሩ ኣካላት ኩሎም ምኸባር ትፅቢት ካብዝግበረሉ መግለፂ ሰናይ ስነ ምግባር እዩ።

መልመዲ - 9

አብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ወናብር መምሃሪ ክፍሊ ብምኽንያት ጉድለት ጥንቃቄ እንተተሰይሮም ኣብ ዝቕፅል ዓመት ናብዚ ክፍሊ ዝመፁ ተምሃሮ ብኸመይ ክመሃሩ ይኸእሉ? ተመያየጡሉ'ሞ ፍታሕ ክኾኑ ይኸእሉ እዮም እትብልዎም ሓሳባት ሓብሩ፡፡
2. ኣብ ቤት ትምህርቲ ካብ ተምሃሮ ትፅቢት ዝግበረሎም ስነ-ምግባራት እንታይን እንታይን እዮም?
3. ተምሃሮ ፅቡቕ ስነ ምግባር ክህልዎም ንምንታይ ይድለ?
4. ብፅቡቕ ስነ ምግባር ዝተሃነፀ ትውልዲ ኣብ ምፍራይ ግደ ስድራቤት እንታይ ክኸውን ይኸእል?

2.3 ደረት ስልጣን

2.3.1 ደረት ስልጣን እንታይ እዩ?

- ኣብ ጣብያኹም ወይ ኣብ ወረዳኹም ተመራጺ ኮይኑ ብሕጊ ካብ ዝተፈቐደሉ ስልጣን ወፃኢ ሰራሕ ተባሂሉ ዝተኸሰሰ ሰብ ምህላዉ ሰሚዕኹም'ዶ ትፈልጡ?
- ኣብ ክምዚ ዓይነት ተግባር ዝተሳተፈ ሰብ እንታይ ዓይነት ስጉምቲ ክወሰዶ ይግባእ ትብሉ?

ደረት ስልጣን ሓደ ስራሕ ንምፍፃም ብሕጊ ዝተውሃበ ስልጣን እዩ፡፡ ብሕጊ ካብ ዝተውሃበካ ስልጣን ሓሊፍካ ንህዝቢ ዝብድል ተግባር ምፍፃም ተሓታትነት የስዕብ፡፡ እቲ ዝተፈፀመ ተግባር'ውን መብሃሕትኡ ግዘ ተቐባልነት ኣይህልዎን፡፡ ኣብ ዝኾነ ብርኪ ዝርከብ ብህዝቢ ዝተመረፀ ወይ በዓል ስልጣን መንግስቲ ንኹሉ ዝሰርሖ ስራሕን ዝተውሃቦ ሓላፍነትን ብዝተፈላለዩ ሕግታትን ደንብታትን ዝተወሰነ ስራሕ ዝፍፀሙሉን ክፍፀም ዝገብረሉን ስልጣን ተቈሂብዎ እዩ፡፡ እዚ ዝተውሃቦ ሕጋዊ ስልጣን ኣብ ግቡእ ግዘን ቦታን ብኣግባቡ ተጠቒሙ ንክሰርሖ

ትዕቢት ይግበረሉ። እዚ ደረት ስልጣን እዩ። ካብ ዝተውሃቦ ደረት ስልጣን ወፃኢ ብዝኾነ መልክዕ ክሰርሕን ክስርሕን ኣይፍቀደሉን። ሰባት ካብዝተውሃቦም ስልጣን ወፃኢ ዝሰርሑ እንተኾይኖም ትኽክለኛ ኣሰራርሓ ዝብሃል ነገር ይጠፍእ። ኩሉ ሰብ ዝመሰሎ ነገር ብዝመሰሎ መንገዲ ይፍፅም። ንኣብነት ሓለቓ ክፍሊ ካብ ምኽባር ስነስርዓት ክፍሊ ዝሓላፊን ዘይተፈቐደን ተግባር እንተፈፂሙ ኣብ ውሽጢ ክፍሊ ሰላም ይጠፍእ። ተምሃሮውን ተረጋጊኦም ክመሃሩ ኣይከኣሉን።

መልመዲ - 10

ኣብዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ደረት ስልጣን ምግባር ንምንታይ የድሊ?
2. ደረት ስልጣን እንተዘይህሉ እንታይን እንታይን ፀገማት ክፍጠሩ ይከኣሉ?

2.3.2 ኣድላዪነት ምግባር ደረት ስልጣን ብህዝቢ ኣብ ዝተመረፁ ኣካላት

- ብህዝቢ ዝምረፁ እንመን እዮም?

ትዕቢት ኣይተ ሙሉ

ኣይተ ሙሉ ብዝህበ ዝተመረፁ ኣቦ መንበር ሓዲ ጣብያ እዮም። እዚ ሓላፍነት ካብ ዝተውሃቦም ግዘ ጀሚሩ እቲ ቀደም ተፈታዊ ዝነበረ ፀባዮም እናተለወጠ መዲኡ ኣሎ። ብሕጊ ካብዝተውሃቦም ስልጣን ወፃኢውን ምስራሕ ጀሚሮም እዮም። ብኣድልዎን ብዝምድናን ከምዝሰርሑውን ይሕመዩ እዮም። ንኣብነት ዝተፈላለዩ ሰባት ብዘይ ብቑዕ ምኽንያትን ብማሕበራዊ ቤት ፍርዲ እቲ ጣብያ እንተየወሰኑን ብሕጋዊ መንገዲ ካብቲ ጣብያ ካብ ዝተኻረይዎ ገዛ ብስልጣኖም እናውፅኡ ንቐረባ ኣዝማዶም ምሃቦም ፀሓይ ዝወቕዖ ሓቂ እዩ። ብዘይካዚ

ካብ ደረት ስልጣኖም ብምሕላፍ ንመንበሪ ገዛ መስርሒ ብሊዝ ጨረታ ንምሻጥ ዝተዳለወ መሬት መንግስቲ ዝተፈላለዩ ጥቕምታት ብምቕባል ሸይጦም እዮም። ዝተፈላለዩ ህንፃታት ንክካየዱ'ውን ፈቓድም እዮም። ካብዚ ዝነቐለ ዝመረጸም ህዝቢ ቅሬታ ኣሕዲሩ ኣሎ።

እቲ ጉዳይ ዕላዊ ገይሮም ክወቕሱዎምን ስጉምቲ ክወስዱሎምን ኣይክኣሉን ኣይደፈሩን። ሓደ መዓልቲ እቲ ጣብያ ንካሊእ ዋኒን ኣብ ዝፀውዖ ኣኼባ ህዝቢ ምስጢር ኣይተ ሙሉ ዝፈልጥ ሰብ፤ እቲ እናፈፀምዎ ዝርከብ በደል ብዝርዝር ብምቕራብ ካብ ስልጣኖም ንክወርዱን ንዘብፅሑዎ ጥፍኣት'ውን በሕጊ ንክኸሰሱን ሕቶ የቕርብ። እቲ ነገር ኣብ ውሽጢ ልዩና ኩሉ ሰብ ዝነበረ ስለዝኾነ እቲ ኣኼባተኛ ህዝቢ ነቲ ዝቐረበ ሕቶ ትክክለኛ ምኃኑ ብጣቕሚት ኣረጋጊፀ። ኣይተ ሙሉ ግና ኣቲ ዝቐረበሎም ክሲ ጥፍኣቶም ከምዘይኩነን ስልጣኖም'ውን ከምዘይለቁን ገለፀ።

መልመዲ - 11

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ብመሰረት እቲ ምንባብ መልሱ።

1. ኣይተ ሙሉ ካብ ሕጊ ወፃኢ ዝፈፀምዎ ተግባር እንታይ እዩ?
2. እቲ ሰብኣይ ሕቶ እንተቕርብ እቲ ተኣካባይ ህዝቢ ዘጣቕፀ ንምንታይ ይመስለኩም?
3. ኣይተ ሙሉ ስልጣነይ ኣይለቕቕን ብምባሎም ኣብ ስልጣን ክፀንሑ'ዶ ይኸእሉ? ንምንታይ?
4. ኣብ ከባቢኹም ምስዚ ተመሳሳሊ ዝኾነ ኩነት ምፍጣሩ ሰሚዕኹም'ዶ ትፈልጡ? ውዕኢቲኹ እንታይ ኮይኑ?

ብህዝቢ ተመሪዖም ዝብሃሉ ኣብ ሓደ ክባቢ ዝነበር ሕብረተሰብ ወይ ህዝቢ ሕጋዊ መሰላቲ ንክኸብርሉን ንዑ ወኪሎም ሕጋዊ ተግባራት ንክፍፅዎሉን ካብ መንጎኡ ዝመርዖም ተወከልቲ እዮም። ኣብ ብህዝቢ ንዝተመረፁ ደረት ስልጣን ምግባር ዘድሉ፡-

- ሕግን ደንብን ንክይሸርሸርን መሰል ንክይገሃስን፤
- እቲ ሓደ ተረቢሑ እቲ ካለእ ከይጉዳእ፤
- ሓደራ ህዝቢ ክሕሎ ንምግባር፤
- ኣድላዊ ኣሰራርሓ ንምክልኻል፤
- ዘይሕጋዊ ኣሰራርሓ ንምቁፅፃር፤
- ጥፍኣት ተፈጊሙ እንትርከብ ግቡእ መቐጥታ ንምሃብ፤ ወዘተ እዮ።

መልመዲ - 12

ኣብዚ ዝስዕብ ሕቶ ተመያየጡ።

1. ኣብ ብህዝቢ ዝተመረፁ ደረት ስልጣን ምህላው ዘድልዮሎም ምክንያታት ብምዝርዛር ተመያየጡሎም።

2.4. ምስጢር

2.4.1 ምስጢር መሓዛ

- ምስጢር እንታይ ማለት'ዩ?
- ምስ መሓዛኹም ምስጢር ኢልኩም ተዘራራብኹም ትፈልጡ?
- ኣብ ሞንጎ መሓዙት እንታይ እንታይ ዛዕባታት እዮም ምስጢር ኢልካ ክትሕዞም እትክእል?

ጠሊምካ ሓደራ

ኢሊ እንተግወትኩ ምስጢረይ ዋኒንካ፤
 ከምዲፍ ዘሪእኻዮ ናብ ኩሉ እናዞርካ፤
 ቃልካ ቃለይ ኢልካ ኣቲኻ ማሕላ፤
 ሐዘ ግን ክሒድካ ጠሊምካ ሓደራ፤
 ዓይኒ ሰብ ፈሪሐ ጎቢጡ ዝባኒይ፤
 ኪዳን ብምፍራስካ ተናዊፁ ውሽጠይ፤
 ቁስለይ ክድሕን እዩ ዋላ ይፅናሕ ንዓመታት፤
 ሕድሪ ምምካንካ ግና እዩ ዘይርሳዕ ሓጢያት፡፡

(ዳግላስ ጂፕሮስ - 1977ዓ.ም)

መልመዲ - 13

ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ግጥሚ መሰረት ገይርኩም እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. እቲ ግጥሚ ኣተሓሕዛ ምስጢር ብዝምልከት እንታይ የምህረና?
2. ኣብቲ ግጥሚ ብምኽንያት ምብኻን ምስጢር ጉድኣት ዝበፀሐ ሰብ ከመይ ተገሊፁ?
3. ምስጢሩ ዘይሕልው ሰብ እንታይ ጉድኣት የጋጥሞ?

ምስጢር መሓዛ ማለት ኣብ መንጎ ክልተ ወይ ካብ ክልተ ንላዕሊ ዝኾኑ መሓዙቶ ብቃል ኪዳን ተሓልዩ ዝተሓዘ ጉዳይ እዩ፡፡ እቲ ምስጢር ንኻልእ ሰብ ወይ ኣካል እንተተነገሩ ግቡእ ስነ ምግባር ኣይኮነን፡፡ ምናልባትውን ፀገም ወይ ሓደጋ ከስዕብ ይኸእል እዩ፡፡ ምስጢር ሞዓዛ፣ ኣብ መንጎ ሰብ ሓዳር፣ ናይ ክፍለ ወይ ቤት ትምህርቲ ኣዕርኽቲ፣ ናይ ስራሕ ኣዕርኽቲ፣ ናይ ከባቢ ኣዕርኽቲ፣ ወዘተ ክፍፀም ይኸእል፡፡ ሓድ ሓደ ሰባት ብባህሪኦም ምስጢር ተባሂሉ ዝተነገሮም

ናይ ምሕላው ክእለት ኣለዎም። ሓድ ሓደ ሰባት ድማ እቲ ምስጢር ኣሕሊፎም ንኻሊእ ሰብ ናይ ምዝራብ ባህርይ ኣለዎም። ምስጢር ክሕልዉ ዘይኸእሉ ሰባት ፍቕሪ ማሓዞ፣ ስድራ ቤትን ሕብረተሰብን ኣይረኽቡን። ዝተንጻቑን ዝተፀልኡን ይኾኑ። ምስጢር ንምሕላው ኣብ መንጎ ቃል ዝኣተዉ መሓዞት ብዝተፈላለዩ ምኽንያት ርክቦም እንተቋርፅውን እቲ ምስጢር ሕልው ኮይኑ ክፀንሕ ይግባእ። ምኽንያቱውን እቲ ምስጢር እንተባኸኑ ካብ መመሳጥርቲ ኣብ ሓዲኦም፣ ኣብ ክልቲኦም ወይ ኣብ ካልኦት ሰባት ፀገም ወይ ሓደጋ ክሰዕብ ይኸእል እዩ።

መልመዲ - 14

ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ምስጢር መሓዞ እንታይ እዩ?
2. ኣብ መንጎ መሓዞት ክህሉ ናይ ዝኸእል ምስጢር ኣብነት ጥቐሱ?
3. ኣብ መንጎ መሓዞት ክዕቀብ ዝግባእ ምስጢር እንተባኸኑ እንታይ ዓይነት ፀገም ክሰዕብ ይኸእል?

2.5 ግዕዝይና

2.5.1 እንታይነት ግዕዝይና

ስእሊ 2.3 መ-ሰና ልዕልነት ሕጊ ከይኸበር ይገብር

- ኣብቲ ስኢ ኣትሪኩዎም ዘለኹም ሰባት እንታይ ይገብሩ ኣለዉ?
- እቲ ተግባሮም ሕቡእ ዝገብርሉ ምክንያት እንታይ ይመስለኩም?
- ዝተወሰኑ ሰባት ሕብረተሰብ ዝጎደእ ተግባር እንትዝፍፀሙ እንታይ ምግባርኩም?

ከምዚ ዝበለ ውፅኢት የለን፤

ተምሃሪት 7^ይ ክፍለ ዝኾነት ሉባባ ንል ሃፍታም እያ። ብትምህርታ ግና ኣዝዮም ድኹማት ካብ ዝበሃሉ ተምሃሮ ሓንቲ እያ። መምህር ሓጋዚ ናይ ሉባባ ናይ ሒሳብ መምህርን ሓላፊ ክፍልን እዮም። መምህር ሓጋዚ ኩነታት ስድራ ቤት ሉባባ ብዝግባእ ይፈልጡዮም። ስለዚ ንወለዲ ሉባባ ናብ ቤት ትምህርቲ ብምፅዋዕ ንሎም ብትምህርታ ድኽምቲ ምኃናን ፍሉይ ሓገዝ ከምዘድልዮን ይነግሩዎም። ስድርኣ ድማ መምህር ሓጋዚ ንሉባባ ኣብ ትርፌ ግዘኦም ንክሕግዝዎ፣ ዋጋ ድኻሞምውን ፅቡቕ ክፍሊት ከምዝኸፍሉ ብምዝርራብ ሓገዝ ምሃቦም ቀፀሉ። ካብዚ ተወሳኺ ስራሕ ዝረኽቡዎ ገንዘብ ካብ ስራዕ መሃያኦም ይበዝሕ ስለዝነበረ መነባብሮኦም ሸፊኑሎም እዮ።

መምህር ሓጋዚ ንሉባባ ግቡእ ሓገዝ ብምግባር ፅቡቕ ውፅኢት ንክተምፅእ ብዙሕ ፃዕሪ እንተገብሩውን ዘተባብዕ ውፅኢት ክተምፅእ ኣይክኣለትን። ከምዚ'ሉ እናሃለወ ድማ እዋን ፈተና ይቐርብ። ሉባባ ፅቡቕ ውፅኢት ክተምፅእ ከምዘይትክእል፣ ፅቡቕ ውፅኢት እንተዘይኣምፂኣ ድማ እቲ እናረኽብዎ ዝፀንሑ ጥቕሚ ክቋረፅ ከምዝክእል ዝተረድኡ መምህር ሓጋዚ ሕቶታት ፈተና ብምስጢር ብምውፃእ ሉባባ ብመልክዕ መልመዲ ንክትሰርሖ ይገብሩ። ሉባባውን ምድላዋ ወዲኣ ንፈተና ቀሪባ። ኣብ መወዳእታውን ውፅኢታ ካብ ኩሎም ተምሃሮ እቲ ክፍለ ዝለፀገ ኮይኑ። ነቲ ጉዳይ ዝተጠራጠሩ ገሊኦም ተምሃሮን መምህራንን ድማ ንምምሕዳር እቲ ቤት ትምህርቲ ኣመልኪቶም። ምምሕዳር ቤት ትምህርቲውን ብመሰረት እቲ ዝበፀሖ ሓበሬታ ምስ ኣፃረዮ መምህር ሓጋዚ ኣብቲ ጉዳይ ኢዶም ከምዘለዎ ይፍለጥ። ሓዚ ጉዳይ መምህር ሓጋዚ ንኮሚቴ ዲሲፕሊን ቤት ትምህርቲ ቀሪቡ እናተረኣዩ ይርከቡ።

መልመዲ - 15

ብመሰረት ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ምንባብ ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. መምህር ሓጋዚ ግዕዝይና ፈጻሚ ጾ ኣይፈፀሙን?
2. እንታይን እንታይን ገበናት ግዕዝይና እዮም መምህር ሓጋዚ ዝፈፀሙ?
3. መምህር ሓጋዚ ንዝፈፀምዎ ጥፍኣት እንታይ ዓይነት ውሳኔ ክውሃቦም ይግባእ?

ግዕዝይና ናይ ሓንቲ ሃገርን መንግስትን ሰናይ ምምሕዳር ዘዛብዕ፣ ንምዕባላ ዴሞክራሲን ምጣነ-ሃፍቲን ዝግበር ጉዕዞ ዘተግናኞፍ፣ ኣብ መንጎ ሰባት ከም ሓቢርካ ናይ ምንባርን ምምሃርን፣ ከባቢ ልምዓት ሓቢርካ ናይ ምስራሕን ዝመሳሳሉ ክቡራት ፀጋታት ዝሸርሸር ሕማቕ ተግባር እዩ፡፡ ግዕዝይና ተኣማናይ ዘይምኳን፣ ኣብ ዝተወሃበካ ሕድሪ እምነት ምጉዳል፣ ብገንዘብ ምድላል ብሞራል ውድቀትን፣ ብምምላድን ብኣድልዎን ሓቅን እምነትን ምጉዳል እዩ፡፡

መልመዲ - 16

ኣብ ዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ግዕዝይና እንታይ እዩ? መግለጺታቲኻን እንታይ እዮም?
2. ግዕዝይና እንታይ ጉድኣት የስዕብ?

2.5.2 ሓላፍነቶም ብዝረሰዎ ተመረፅቲ ህዝቢ ኮነ ብሰብ- ስልጣን መንግስቲ ክፍፀሙ ዝኸኸሉ ተግባራት ግዕዝይና

- ሓላፍነቶም ብዝረሰዎ ሰብ ስልጣን ክፍፀሙ ዝኸኸሉ ተግባራት ግዕዝይና እንታይ እንታይ እዮም?
- ብህዝቢ ዝተውሃበና ስልጣን ብኸመይ ኣገባብ ኢና ክንጥቀመሉ ዘለና?

ስልጣን ብመረፃ ህዝቢ፣ ብፖለቲካዊ ሹመት ወይ ብደረጃ ትምህርትን ልምዲ ስራሕን ክርከብ ይኸኸል። እቲ ህዝቢ መሪፁ ኣብ ስልጣን ዘቐምጦም ሰባት ተመረፅቲ ህዝቢ ይብሃሉ። ብፖለቲካዊ ሹመት፣ ብደረጃ ትምህርትን ብልምዲ ስራሕን ስልጣን ዝረኸቡ ድማ ሰብ ስልጣን መንግስቲ ይብሃሉ።

ዝኾነ በዓል ስልጣን ካብኡ ዝሕሎ ሓላፍነትን ግቡእን ካብ ምፍፃም ብተወሳኺ ብዝተደንገገ ሕግን መምርሕን መሰረት ስርሑ ንኸፍፅም ትፅቢት ይግበረሉ። ካብ ጣቢያ ክሳብ ቤት ምኽሪ ተወክልቲ ህዝቢ ብህዝቢ ተመሪፃም ዝተወከሉ ውልቀሰባት ሓላፍነቶም እንተዘይተዋፂኦምን ሕጊ ብዝፈቐዱ መሰረት እንተ ዘይሰራሑምን ተግባርም ከም ጥፍኣት ተገይሩ ይውሰድ።

ብህዝቢ ብዝተመረፁ ወይ ብሰብ ስልጣን መንግስቲ ካብ ዝፍፀሙ ተግባራት ግዕዝይና እዞም ዝስዕቡ ከም ኣብነት ክጥቀሱ ይኸኸሉ።

- ጉቦ፣ መደለሊ፣ ዘይግቡእ ህያብ ምሃብን ኣድላዪ ብዘይኮነ መንገዲ ንሰብ ምጥቃምን ወይ ምጉዳእን፣
- ንብረት መንግስቲ ወይ ህዝቢ ንውልቀ ረብሓ ምውዓል፣
- ስልጣን መንግስቲ ጉልባብ ብምግባር ብዝምድናን ብዝመሳሰሉን ተግባራት ምፍፃም፣
- ኣገዲድካ ምጥቃምን ውልቀ ረብሓ ምምችቻውን፣
- ምብኻን ምስጢር፣

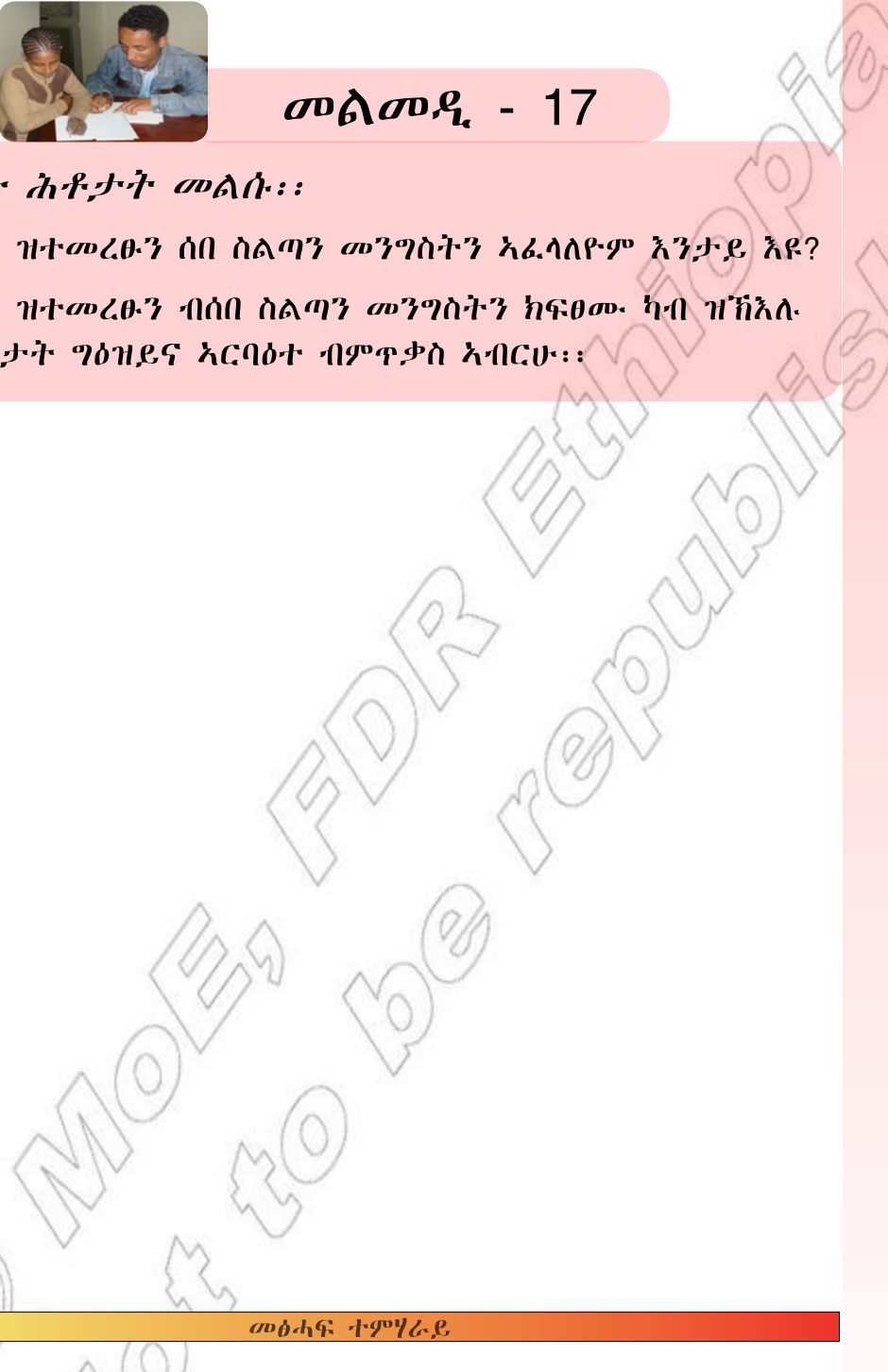
- ስርቂ፣ ምትላልን ምዝመዛን ምስጋን፣
- ብዝምድናን ብዕርክነትን ምስራሕ፣

መልመዲ - 17

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ብህዝቢ ዝተመረፁን ሰብ ስልጣን መንግስትን ኣፈላለዮም እንታይ እዩ?
2. ብህዝቢ ዝተመረፁን ብሰብ ስልጣን መንግስትን ክፍፀሙ ካብ ዝኸእሉ መግለፅታት ግዕዝይና ኣርባዕተ ብምጥቃስ ኣብርሁ፡፡

መጠቻለሊ

ሕገ መንግስቲ ላዕለዋይ ሕጊ ሓንቲ ሃገር እንትኾን፣ ብወሳኝነት ናይታ ሃገር ቀንዲ ጉዳይት ፖለቲካ፣ ምጣነ-ሃፍቲን ማሕበራዊ ኩነታትን ዝሓዘ ሰነድ እዩ። ሕገ መንግስታት ክልል ድማ ክልላት ዓርሶም ብዓርሶም ንኸመሓድሩ ዘኸእልዎም ላዕለዎት ሕግታት እቶም ክልላት እዮም።

ምክባር ሕጊ ማለት ኩሎም ዜጋታት ንሕግታት ተገዛእቲ ምኃንን ምምራሕን ዘመልክት እንትኾን፣ ሕጊ ክኸበር ምግባር ድማ ሕግታት ብካልኣት ሰባት እንትጠሓሱ ሕጋዊ ብዝኾነ መንገዲ ምክልኻል ዮርኢ።

ንዝኾነ ነገር ደረት እንተዘይተገይርሉ ደረቱ እንተይተፈለጠ ይቐሪፖ ስርዓት ይጠፍእ። ብተመሳሳሊ መንገዲ ኣብ ዝኾነ ብርኪ ዝርከብ ተመራጺ ህዝቢ ውን ንዝሰርሖ ስራሕን ንዝተውሃቦ ሓላፍነትን ኩሉ ብዝተፈላለዩ ሕግታትን ደንብታትን ዝተወሰነ ናይ ትኸክለኛ ስራሕ መፈፀምን ክፍፀም ምግባርን ስልጣን ኣለዎ። ደረት ስልጣን ዘድለዩ ብህዝቢ ዝተመረፁ ሹመኛታት መንግስትን ኣብ ክሊ ደረት ስልጣን ንኸሰርሑ ንምግባር እዩ።

ስነ-ምግባር ፍፃመታት ሕማቓት ወይ ፅቡቓት ምኃኖም እንምርምረሉ መመዘኒ እዩ። ፅቡቕ ካብ ሕማቕ፣ ሓቂ ካብ ሓሶት፣ ግቡእ ዝኾነ ግቡእ ካብዘይኮነ ፈሊና ንምፍፃም ብድሌትና ግዴታ እንኣትወሉ እዩ። ብደረጃ ቤት ትምህርቲውን ተምሃሮ ክሕልዉዎም ዝግብኡ ብዙሓት ስነ ምግባራት ኣለዉ።

ምስጢር መሓዛ ማለት ኣብ መንጎ ክልተ ወይ ካብ ክልተ ንላዕሊ ዝኾኑ ኣዕርኽቲ ብቃል ኪዳን ተሓልዩ ዝተሓዘ ጉዳይ እዩ። እቲ ምስጢር እንተባኸኑ ኣብ ሓዲኦም ወይ ኣብ ክልቲኦም ኣዕርኽቲ ክብፅሖ ዘኸእል ፀገም ወይ ሓደጋ ክህሉ ስለዝኸእል እቲ ምስጢር ተሓልዩ ክፀንሕ ኣለዎ።

ግዕዝይና ሰናይ ምምሕዳር መንግስቲ ሓንቲ ሃገር ዘሓብዕ፣ ንህንፀት ዲሞክራሲን ምዕባል ምጣነ ሃፍትን ዝግበር ጉዕዞ ዘተዓናቕፍ፣ ተሓባቢርካ ምስራሕን ሓቢርካ ምንባርን ዝኣመሰሉ ክቡራት ፀጋታት ዝሸርሸር ተግባር እዩ። ሓላፍነቶም

ዝረስዑ ብህዝቢ ዝተመረጹ ኮኑ ሰብ ስልጣን መንግስቲ ክፍፅምዎም ዝኸኸሉ ተግባራት ግዕዝይና ኣለዉ። እዞም መዕነውቲ ተግባራት ንኸይፍፀሙ ኩሉ ዜጋ ናይ ምክትታልን ምክልኻልን ሓላፍነት ኣለዎ።

ኣገደስቲ ቃላት

ተመረፅቲ ህዝቢ፡- ኣብ ሓደ ከባቢ ዝርከብ ሕብረተሰብ ወይ ህዝቢ ሕጋዊ መሰላቲ ንክኸበርሉን ሕጋዊ ተግባራት ንክፍፀሙሉን ዝመርዖም ተወክልቲ።

ደረት ስልጣን፡- ሕገ መንግስቲ፣ ካልኦት ሕግታት፣ ደንብታትን መምርሕታትን መሰረት ብምግባር ዝወሃብ ወሰን ስልጣን።

ግዕዝይና፡- ካብ መንግስቲ ወይ ካብ ህዝቢ ዝተውሃበካ ስልጣን ሓቅን እምነትን ብዝጎደሎ ኣገባብ ካብ ስነ ምግባር ወፃኢ ብምስራሕ ሃፍቲ ህዝቢ ንውልቀ ረብሓ ወይ ንረብሓ ካሊእ ሰብ ብምውፃል ዝፍፀም ጥፍኣት።

መጠቓለሊ ሕቶታት

1. ነዞም ዝሰዕቡ መሰሉእ ሓሳባት ዝሓዝዎ ሓሳብ ትኸክል እንተኾይኑ “ሓቂ” ትኸክል እንተዘይኮይኑ ደማ “ጌጋ” እናበልኩም መልሱ።
1. ሕገ መንግስታት ክልላት ኩነታት ዓርሰ ምምሕዳር የመቻኛዉ እዮም።
2. ሓደ ዜጋ ሕጊ ንክኸብር እምበር ሕጊ ክኸበር ናይ ምግባር ግቡእ የብሉን።
3. ኣብ ብህዝቢ ዝተመረጹ ደረት ስልጣን ክግበር የብሉን።
4. ኣብ መንጎ ክልተ ኣዕርኽቲ ዝተትሓዘ ምስጢር እንተባኸኑ ፀገም ከስዕብ ይኸእል እዩ።

II. ኣብዞም ዝስዕቡ ክፍቲ ቦታታት ትኸክለኛ ቃል ወይ ኣረግ ብምምላእ መልሱ፡፡

- 1. ኣደ ሕብረተሰብ ቅቡል ዝገብሮ ዝኾነ ዓይነት ሰናይ ምግባር _____ ስነ ምግባር ይበሃል፡፡
- 2. ዕቡቕ ስነምግባር ዝጅምር ካብ _____ እዩ፡፡
- 3. ሕጊ ክኸበር ንምግባር መጀመርታ _____ ምኽባር የድለ፡፡

III. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ካብ ዝተውሃቡ መማረዕታት ትኸክለኛ መልሲ ብምምራፅ መልሱ፡፡

- 1. ካብዞም ዝስዕቡ ኣብነት ዕቡቕ ስነምግባር ዘይኮነ ኣይኖይ እዩ?
 - ሀ. ደንቢ ቤት ትምህርትን መምህራ ክፍልን ምኽባር
 - ለ. ዕርዮት መምህራ ክፍል ምሕላው
 - ሐ. ንብረት ካልኣት ተምህሮ ዘይምውሳድ
 - መ. መልሲ ኣይተውሃቦን
- 2. ካብዞም ዝስዕቡ ኣብ ተመረፅቲ ህዝቢ ዝግበር ደረት ስልጣን ብዝምልከት ሓቂ ዝኾነ ኣየናይ እዩ?
 - ሀ. ካብ ዝተውሃበካ ደረት ስልጣን ወፃኢ ምስራሕ
 - ለ. ብህዝቢ ካብ ዝተውሃበካ ደረት ስልጣን ንታሕቲ ምፍፃም
 - ሐ. ሕጋዊ ስልጣንካ ብግቡእ መንገዲ ምጥቃም
 - መ. ኩሎም መልሲ እዮም፡፡
- 3. ብህዝቢ ዝተመረፁ ወይ ብሰበስልጣን መንግስቲ ካብዝፍፀሙ ተግባራት ግዕዝይና ኣደ ዘይኮነ ኣየናይ እዩ?
 - ሀ. ጉቦ ምቕባል
 - ለ. ስራሕ መንግስቲ ንውልቀ ግልጋሎት ምውዓል

ሐ. ምስጢር ምሕላው

መ. ብዝምድና ምስራሕ

4. ኣብ መንጎ ክልተ ወይ ኣብ ክልተ ንላዕሊ ዝኾኑ መሓዙት ብቃል ኪዳን ተሓልዩ ዝተሓዘ ጉዳይ እንታይ ተባሂሉ ይፍለጥ?

ሀ. ምስጢር ቤተሰብ

ሐ. ምስጢር መሓዛ

ለ. ምስጢር ሃገር

መ. ውልቀ ምስጢር

IV. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣፂር መልሲ ሃቡ፡፡

1. ሕገ መንግስታት ክልላት ኣብ ዘድልይሉ ምኽንያታት ክልተ ግለፁ፡፡
2. ኣብ ተምሃሮ ትፅቢት ኣብ ዝግበረሎም ስነ ምግባራት ሰለስተ ዝኾኑ ዘርዝሩ፡፡